

Бібліотечна довідка

РІЗДВО ХРИСТОВЕ

ЗМІСТ

Стор.

1. Різдвяна легенда.....	2
2. Історія свята.....	3
3. Традиція різдвяного святкування.....	4
4. Українські символи Різдва.....	4
5. Святкування Різдва в інших країнах.....	5
6. Народні прикмети на Різдво Христове.....	7
7. Ключові слова.....	8

Різдво Христове — велике християнське свято, день народження Ісуса Христа, Спасителя світу і Відкупителя людей з полону гріха. Свято Різдва Христового вважається другим після Пасхи (Великодня) великим святом, хоча у багатьох католицьких країнах народне благочестя досі відводить йому головне місце серед свят.

1. Різдвяна легенда

Свято Різдва належить до великих християнських, так званих 12 неперехідних свят, та має п'ять днів передсвяткування і шість днів післясвяткування і завершується святом Обрізання Господнього.

Цього дня сталася велика для всього християнського світу подія — народження Ісуса Христа у Вифлеємі (Ісус у перекладі з єврейської означає «спасіння»). Усі християни переконані, що Ісус Христос був посланий Богом на землю задля спокутування гріхів і спасіння людства. Старозавітні пророки провістили місце і час народження Спасителя світу — 5508 рік від створення світу. Отже, *7 січня — це день народження Сина Божого на землі*. Від цього дня починається відлік часу.

Згідно з переказами Євангелія, мати Ісуса Христа Марія та її чоловік Йосип жили в Назареті, а до Вифлеєму прийшли, виконуючи наказ правителя Августа з'явитися всьому населенню на перепис. Оскільки на перепис населення Римської імперії зібралося дуже багато людей, Марія та Йосип не змогли знайти місця для ночівлі, а тому їм довелося шукати прихистку в невеликій печері, де за поганої погоди зазвичай ховалися чабани. Там Марія і народила Сина Божого. Тоді янгол спустився з неба й повідомив чабанам, які в цей момент не спали, що Бог народився. Чабани перші прийшли вклонитися немовляті.

На небі засяяла Вифлеємська зоря, що сповіщала світ про народження спасителя та вказувала шлях до Царя всіх людей. За пастушками до печери з Марією та Ісусом Христом прийшли язичницькі мудреці й принесли Богу подарунки: золото, ладан і миро. Золото символізувало царську владу, ладан — Божу волю, смирна — долю пророка. До речі, саме тих давніх часів сягає

традиція виготовляти вифлеємську зірку та прикрашати нею новорічну ялинку.

Пославши свого Сина на землю, Бог-отець намагався показати людству важливість любові, добра, співчуття та взаєморозуміння між людьми. День народження Ісуса Христа — найбільш широко шанований день народження у світі. Люди різних соціальних верств, матеріального становища, переконань і поглядів не минають це свято своєю увагою.

Джерело: <http://traditions.in.ua/kalendarni-sviata/zymovyi-tsykl/280-7-sichnia-rizdvo>

2. Історія свята

Історична наука вважає, що Різдво запозичене християнами з язичеських культів. У стародавніх релігіях відзначалося народження богів — давньоєгипетського Осіріса, давньогрецького Діоніса, давньоіранського Мітри та ін. Дати цих свят припадали на кінець грудня – початок січня, дні зимового сонцестояння, «повороту до весни».

У процесі свого становлення християнська церква поступово витісняла давні свята. Утверджуючи християнство та вчення про єдиного Бога на теренах Київської Русі, перші отці церкви переосмислили язичницьку атрибутику у християнському контексті та зберегти у церковній традиції чимало з того доброго та істинного, що існувало в язичництві. Зокрема — сільськогосподарський хліборобський календар, який багато в чому був розроблений ще в язичницькі часи. Таким чином, в Україні, як і в інших країнах світу, день початку нового сонячного, хліборобського, року отримав новий, християнський зміст, як Різдво, свято народження Божого Сина, Спасителя світу.

Відповідним чином була змінена й обрядовість, магичні дії й обряди язичництва були замінені на молитви й обряди прославлення і прохання до Всевишнього, щоб у наступному році він дав людям добрий урожай. Відповідно до нового вчення був дещо переосмислений в плані символіки і обрядовості, але по суті залишений без змін, звичай поминання предків, старих дідів, праотців, які згідно православного вчення за свої добрі вчинки, зокрема відносно своєї родини, мають вічне життя у Бога в небесних поселеннях серед святих і праведників. Так само як на святковому богослужінні, у святкуванні Різдва мали брати участь усі приналежні до родинного кола. На Святому Вечорі властиво зосереджується взагалі головна увага свята, і на саме Різдво залишається тільки Служба Божа в церкві та відвідування і гостювання родичів та знайомих з відповідними розвагами та забавами.

Спочатку 6 січня було потрійним святом народження, хрещення й богоявлення Христа. У IV столітті 25 грудня стали відзначати народження, а 6 січня — хрещення та богоявлення. І лише наступного століття Різдво Христове міцно увійшло в життя християн. Розбіжність у святкуванні Різдва західними і східними церквами викликана тим, що вони користуються різними календарними системами. Православна церква святкує його 7 січня (25 грудня за старим стилем), а католицька церква — 25 грудня за новим стилем. У X столітті християнство було запроваджено на Русі, й відтоді свято Різдва Христового стало невід'ємною частиною нашої культури.

Джерело: <http://traditions.in.ua/kalendarni-sviata/zymovyi-tsykl/280-7-sichnia-rizdvo>

3. Традиція різдвяного святкування

Різдву, за церковним статутом, передував чотиритижневий Різдвяний піст (Пилипівка), з 27 листопада по 6 січня. У цей час виконувалися всі хатні роботи: світлицю білили, прибирали розписами, вивішували найкращі рушники, розкладали килими. Покуття оздоблювали особливо урочисто й прикрашали запаленою свічкою чи лампадою. Тут ставили перший символ усіх трьох зимових свят — дідух (сніп з колосків жита чи пшениці, зібраних наприкінці жнив). Зерно з дідуха зберігали до весни, примішуючи потім до посівного — для забезпечення багатого врожаю. Особливого значення надавали різдвяній погоді. По ній визначали майбутній врожай. Різдвяні свята в Україні, за язичницькою традицією, пов'язані із культом предків, з шануванням душ померлих. Відтак, узвар і особливо кутя, які обов'язково мають бути на кожному столі – насправді є поминальними стравами.

Вранці 7 січня українці йшли до церкви, щоб віддати шану новонародженому Христові. Після закінчення церковної відправи родина знову збиралася на святковий обід, який вже не був пісним, та починалася велика різдвяна гостина. Сало, печінка, ковбаса, різні смаженості та копченості, все за чим сумувала під час посту душа, повинно стояти на столі.

По обіді наступає час заслуженого відпочинку. В гості ж потрібно йти вже після обіду. Одружені діти, як правило, йдуть до своїх батьків. Дуже давньою є українська традиція миритися в цей день, пробачати одне одному образи, вільні й мимовільні, щоб на повну міру відчувати радість життя.

Джерело: <http://voskresinnia.org.ua/statti/169-rizdvo-khrystove>

4. Українські символи Різдва

Головний атрибут українського святкування Різдва – **різдвяна зірка**.

Різдвяна зірка у наших предків символізувала новонароджене Сонце, яке освячувало оселі дбайливих господарів у новому році.

Пізніше, мотив зірки, стали пов'язувати з євангельським сюжетом: яскрава зоря засяяла на небі під час народження на світ Сина Божого та вказала мудрецам шлях до Віфлеєма.

Як невід'ємний атрибут колядницько-щедрувальних обходів зірка була відома переважно у східних та західних слов'ян. Виготовляли її, як правило, із звичайного решета, обклеювали різнокольоровим папером, прикрашали стрічками й китицями. На зірку наклеювали ілюстрації релігійної тематики, а всередину вставляли свічку, утворюючи «ліхтарик».

Наступний символ та традиційна різдвяна прикраса українців – **дідух**.

Дідух — це сніп, сплетений із різних колосків. Дідух означає «дух дідів», та символізує дух предків, збереження традицій і пам'яті родини.

Дідух – символ доброго врожаю, достатку в домі, миру й злагоди в родині.

Традиція ставити дідух на Різдво тягнеться з часів, коли після завершення жнив люди заносили з поля до хати останній обжинковий сніп, у якому, за повір'ям, жив дух полів. Уважалося, що саме на цей сніп злітаються душі, яких запрошують у святкові дні до Святої вечері.

Також дідух ототожнювали із снопом соломи, яким Йосип затулив шпарину в холодній стайні, коли народився Ісус Христос. Звідтоді й став дідух — символом тепла і затишку.

Дідух вносили в хату напередодні Різдва та встановлювали на найпочеснішому місці — під образами.

Коза — також символ українського Різдва. Дослідники вважають, що коза є тотемною твариною племен, з яких сформувався український народ.

Коза у традиційній культурі українського народу символізує багатство, достаток, урожай, плодючість, а також — воскресіння сил природи, завмерлих на час зими.

Вірування про чудесні властивості кози відобразилися в новорічному звичаї «водити козу». Роль кози, виконував малий хлопець, якого одягали у кожух, прилаштовували роги та гуртом водили по хатах. Водячи козу на Новий рік чи на Різдво від хати до хати, люди мали на меті заворозити врожай на майбутній рік, а також, закликавши силу предків-небіжчиків, ожити (разом із народженням нового року) творчу енергію всього роду.

Образ кози пов'язаний також із пошануванням померлих предків. Адже душі покійних — це опікуни сільського господарства і скотарства.

Джерело: <http://blog.betaproject.net>

5. Святкування Різдва в інших країнах

- ❖ Австрійці традиційно відзначають Різдво в колі сім'ї. Тут прийнято прикрашати ялинку не іграшками, а шоколадом і мармеладом. Під час урочистої вечері всі одягаються розкішно — у свої найкращі сукні та костюми. Цього вечора прийнято не замикати входні двері — будь-якої миті на вечерю можуть прийти друзі або знайомі.

- ❖ Готуватися до Різдва в Болгарії починають заздалегідь. Жінки печуть хліб і готують, чоловіки ріжуть порося. Господар будинку готує товсте поліно для святкового вогнища, яке уособлює «Молодого Бога». Коли він приносить його в дім, то запитує домочадців: «Чи славите ви Молодого Бога?», на що вони обов'язково відповідають: «Славимо, славимо, ласкаво просимо!». Коли запалюють вогнище, це поліно кладуть посередині. Після урочистої вечері починаються колядки. Болгари, зібравшись на Новорічне торжество, на кілька хвилин гасять світло. Ці хвилини називають хвилинами новорічних поцілунків, таємницю яких зберігає темрява.
- ❖ У Великій Британії, де понад усе цінують традиції, неодмінним атрибутом Різдва є коротка промова королеви, яку вона вимовляє відразу після різдвяного обіду. Перед тим, як зібратися за святковим столом, вся сім'я йде в церкву. Діти тут замовляють подарунки Father Christmas (буквально Отець Різдва). Йому треба написати докладний лист з перерахуванням бажаного і кинути його в камін. Дим з труби доставить список бажань прямо за призначенням. У Великобританії в другий день Різдва наголошується день Святого Стефана, коли розкривають спеціальні ящики для пожертвувань і роздають їх вміст тим, що мають потребу.
- ❖ У переддень Різдва в Греції малі діти ходять від хати до хати, щоб привітати з Різдром, та співають «kallanda» (традиційні різдвяні пісні), за що отримують взамін солодке та сухі фрукти. Старші заховують сорокаденний передріздвяний піст. Типовою різдвяною стравою є «vasilopita» — солодка страва. Жителі Греції, йдучи в гості святкувати Новий рік, беруть із собою камінь, який залишають біля порога будинку, куди прийшли. Якщо камінь важкий, говорять: «Нехай багатство хазяїна буде важким, як цей камінь». А якщо камінь маленький, то бажають: «Нехай негаразди в домі господаря будуть такими ж незначними, як цей камінь».
- ❖ Традиція святкування Різдва в Данії також базується на християнстві. Святкування розпочинаються з початком різдвяного посту, за чотири тижні перед Різдром. Для кожної неділі посту в церкві ставиться окрема свічка, червона або біла. Перед самим Різдром прикрашають кожну хату. Привілеєм голови сім'ї є вбирати різдвяне дерево. На світанку в кожен кут хати ставиться зернинка рису для гнома «Julnise», що, за традицією, мешкає в домі під час різдвяного періоду. Маленьким жителям Данії дарують дерев'яну або плюшеву ялиночку з тролем, що виглядає з-під зелених гілочок. Данці вірять, що лісовий пустун — це втілення душі дерева. Опівночі господиня подає на святковий стіл величезну миску солодкої рисової каші з секретом. Особливість цієї каші в тому, що на дно миски захований горішок або мигдаль. Ця традиція особливо подобається незаміжнім дівчатам: якщо попадеться горішок — наступного року весілля не минути. Усім іншим обіцяється просто щасливий новий рік.

Джерело: <https://perspekt.org.ua/news>

6. Народні прикмети на Різдво Христове

Різдво Христове — особливе свято. На Русі його завжди святкували широко і щедро. Оскільки він відзначається взимку в переддень Нового року, то більшість ухвалить пов'язували з майбутніми подіями, які можуть відбутися в поточному році.

Про погоду

Тепле Різдво — холодна весна.

Мороз і ясне зоряне небо — тепле сухе літо.

Завірюха за вікном мете — літо добру несе.

Сльота на святки — дощі на покіс.

Про багатство і прибуток

Більшість прийме пов'язано з селянським життям. Різдвяні повір'я говорять про приплід худоби, про врожай та інших важливих складових сільського побуту. Ці прикмети в сучасному житті можна трактувати як прибуток або збиток, придбання або втрати.

Багато снігу — багато хліба, то є великий урожай, хороші угоди і грошові надходження.

Різдво на молодик — неврожайний рік. І, навпаки, повний місяць при ясному небі — до багатого і щедрого році.

Втратити щось у Різдвяну ніч — відчувати фінансові труднощі, терпіти збитки. А ось знайти, наприклад, золоте кільце або дорогу річ — весь рік буде супроводжувати удача.

Щоб у домі був достаток і мир, на Різдво проходять по кутах і кладуть за плінтус монетку і хлібне зерно (або іншу крупу). Можна побризкати їх водою, освяченою в церкві.

Про застілля

Православне Різдво завжди проводять за накритим столом, на якому має бути 12 страв — за кількістю місяців у році. Це обіцяє щастя і благополуччя в домі. При цьому їжа повинна бути пісною, оскільки «до першої зірки» є іншу їжу не можна.

Все приготоване ставилося на стіл відразу, щоб господиня могла спокійно сидіти з гостями і сім'єю і не відлучатися на кухню.

У Різдвяну вечерю не можна пити спиртне і просту воду.

За столом слід вести тільки хороші розмови. Не можна сваритися, вступати в перепалку, ображати когось.

Про справи і заняття

У Різдво Христове категорично заборонялося що-небудь робити з нитками — шити, в'язати, плести, вишивати. Все це говорило про перешкоди в дорозі, малося на увазі в життєвому шляху.

У Світле свято взагалі не слід працювати. Треба відпочивати, спілкуватися з рідними, купувати нові речі.

Поганим знаком вважався виїзд на полювання.

Про поведінку і настрій

У різдвяні свята треба перебувати в гарному настрої. Тоді буде супроводжувати благодущність весь майбутній рік.

Злитися і бурчати, бути в поганому настрої означало майбутні неприємності. Скоювати злочини, шкодити людям, красти в будь-якому випадку погано, а в Різдво — подвійно. Це свято, що приносить добро й добро, тому нікому не дозволяється оскверняти його.

Про предмети

На Різдво потрібно придбати або отримати в подарунок нове взуття. Тоді всі 12 місяців пройдуть легко і вдало.

Розбити дзеркало або впустити його так, що на ньому з'явиться тріщина, погано. У свято предмет потрібно замотати в хустку, а після нього викинути або закопати туди, де його ніхто не знайде.

У різдвяних прикметах є певний сенс. Вірити чи ні — кожен вирішує сам, але вони налаштовують людину на майбутній рік. Чим більше буде позитивних думок, тим вдаліше він складеться.

Джерело: <http://wmn.pp.ua/12-1-0-6091.html>

7. Ключові слова

Різдво Христове
